

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา

การจัดการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ที่สำคัญที่สุด ที่จะทำให้มนุษย์มีความสมบูรณ์ทางความคิดและจิตวิญญาณ ก่อเกิดการสร้างสรรค์ การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาทางสังคม การจัดการศึกษาในมิติมุมมองของอิสลามเป็นการจัดการศึกษาที่เน้นการแสวงหาความรู้ ไพร่ปรานจากผู้เป็นเจ้านำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อความผาสุกทั้งโลกนี้และโลกหน้า ดังนั้นอิสลามจึงเป็นศาสนาที่ให้ความสำคัญกับความรู้และการศึกษาเป็นอย่างมาก อิสลามไม่เพียงแต่จะสอนให้มนุษย์มีความรักต่อความรู้ แต่อิสลามเรียกร้องให้ทุกคนแสวงหาความรู้ ไม่ว่าจะเขาจะอยู่ที่แห่งหนใด จะอยู่ในยามที่คับขันหรืออยู่ในภาวะศึกสงครามก็ตาม เพราะความรู้เป็นพื้นฐานของการพัฒนามนุษย์ เป็นกุญแจของความเจริญทางวัฒนธรรมและอารยธรรม ความรู้มีความสำคัญในทุกขั้นตอนของการมีอยู่ของมนุษย์ ความรู้เท่านั้นที่ทำให้มนุษย์ได้รู้จักตัวเอง รู้จักจักรวาล และรู้จักพระผู้อภิบาลผู้ทรงสร้าง (อิบราฮีม ฌรณครศึกษาเขต, 2551)

สังคมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันให้ความสำคัญกับการศึกษา มาโดยตลอด เนื่องจากการศึกษาเป็นสิ่งที่ชีวิตให้เห็นถึงการเจริญเติบโตและการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์อิสลาม การศึกษาอิสลามได้กำเนิดขึ้นครั้งแรกระหว่างท่านญิบรีล (อ.) กับท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ณ ถ้ำอิรอฮฺ ซึ่งถือเป็นหลักสูตรการศึกษาอิสลามหรือบทบัญญัติฉบับแรกที่มนุษย์ได้ศึกษา คือ 5 อายะฮ์แรกที่ถูกระทานลงมาให้แก่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ดังที่อัลลอฮ์ได้ทรงตรัสในซูเราะฮ์อัลอะลัก อายะฮ์ที่ 1-5

أَقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ۝ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ۝ أَلَمْ يَكُنْ لَهُ الْآلَاءُ كَرْمًا ۝ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ۝ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ

แปลความว่า : 1.จงอ่าน ด้วยพระนามแห่งพระเจ้าของเจ้าผู้ทรงบังเกิด 2.ทรงบังเกิดมนุษย์จากก้อนเลือด 3.จงอ่านเถิดและพระเจ้าของเจ้านั้นผู้ทรงใจบุญยิ่ง 4.ผู้ทรงสอนการใช้ปากกา 5. ผู้ทรงสอนมนุษย์ในสิ่งที่เขาไม่รู้

คำว่า จงอ่าน ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาสำหรับมวลมนุษยทั้งโลก และเป็น การสั่งใช้ให้กระทำถือเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนรู้วิถีชีวิตการเป็นมนุษย์ให้สมบูรณ์ด้วยการผ่านการ ศึกษา ในห้าอายะห์นี้มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการศึกษา ซึ่งได้ย้าคำว่า “จงอ่าน” สองครั้งถือ เป็นการมาซึ่งในรูปคำสั่ง เพื่อให้มนุษย์ได้ตระหนักและเป็นการบ่งบอกถึงความสำคัญของการ ศึกษาแสวงหาความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับหะดีษที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวว่า “การศึกษาแสวงหา ความรู้นั้นเป็นฟิรดู (สิ่งจำเป็น) เหนือมุสลิมทุกคน” (Ibnu Majah,1975)

การศึกษาในอิสลามยังเป็นกระบวนการอบรมและบ่มเพาะ สติปัญญา ร่างกายและ จิตวิญญาณเพื่อผลิตมนุษย์ที่สมบูรณ์ หลายคุณลักษณะ ดังนี้ อัต-ตริบียะฮฺ หมายถึงการอบรม การ ขัดเกลาจิตใจ อัต-ตะอะลีม หมายถึง การถ่ายทอดความรู้ ซึ่งหมายถึงความรู้ทางศาสนาและทางโลก อัต-ตะอะดิบ หมายถึง การอบรมบ่มนิสัย คุณธรรมและมีระเบียบวินัย (อิบราฮีม ณรงค์รักษาเขต, 2551) และในทัศนะอิสลามมุสลิมที่ดีจะเป็นผู้ยึดมั่นกับหลักคำสอนของอัลอิสลาม ซึ่งถือเป็น วิถีการดำเนินชีวิต และการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องนั้นจะต้องเป็นวิถีที่วางอยู่บนพื้นฐานของศาสนา ซึ่งการรู้จักศาสนาจะต้องผ่านกระบวนการศึกษา ซึ่งถือเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำมาซึ่งความก้าวหน้า ความผาสุกทั้งใน โลกนี้และโลกหน้า ดังวจนะของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่ว่า “ผู้ใดก็ตามที่ได้เลือก หนทางหนึ่งเพื่อการศึกษา(ความรู้อิสลาม) ผู้นั้นจะได้รับการเปิดทางหนึ่งในบรรดาหนทางต่าง ๆ จากอัลลอฮฺไปสู่สวรรค์” (Abu Daud, 2000) สังคมใดที่ประชาชนมีองค์ประกอบไปด้วยการศึกษาที่ดี สังคมนั้นย่อมมีความก้าวหน้าไปได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการจัดการศึกษาในระดับมูล ฐานของชุมชนย่อมเป็นรากฐานที่สำคัญยิ่งของประเทศชาติ เมื่อพิจารณาระดับมหภาค พบว่าการจัด การศึกษาเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลบรรลุเป้าหมายของ ชาติ แต่รัฐมีทรัพยากรจำกัดไม่สามารถดำเนินการได้อย่างทั่วถึง ทำให้การจัดการศึกษาอาจขาด คุณภาพลง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

แต่เนื่องจากการจัดการการศึกษาอิสลามเป็นการจัดการการศึกษาที่นำหลักการทาง ศาสนามาจัดการเรียนการสอนเพื่อนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิต มีการจัดการเรียนการ สอนทั้งที่บูรณาการการเรียนการสอนศาสนาควบคู่กับวิชาสามัญและไม่มีบูรณาการ ซึ่งแตกต่าง จากการจัดการศึกษาของรัฐบาล ในอดีตการจัดการการศึกษาอิสลามให้กับชุมชนมุสลิมจะ เกิดขึ้นตามมัสยิดโดยแต่ละชุมชนได้ก่อตั้งขึ้นในท้องถิ่นตัวเอง ไม่ได้มีการสนับสนุนงบประมาณ จากหน่วยงานจากภาครัฐ อย่างไรก็ตาม กระทรวงศึกษาธิการ (2551) ระบุว่า แม้ว่าปัจจุบันรัฐบาล จะได้ให้การสนับสนุนส่งเสริมการสอนอิสลามศึกษาทั้งในโรงเรียนของรัฐและเอกชนมาโดยตลอด ทั้งในรูปของเงินอุดหนุนและค่าจ้างครูสอนศาสนา ปัจจุบันการจัดการการศึกษาในพื้นที่จังหวัด ชายแดนภาคใต้อยู่ในความรับผิดชอบของสถานศึกษาหลายประเภทรวมกว่า 3000 แห่ง รวมไปถึง

ชุมชนอื่นๆ มาเบื้องต้น จึงสนใจที่จะศึกษา การจัดการศึกษาอิสลามในเกาะบูโหลน จังหวัดสตูล ซึ่งเป็นการศึกษาสภาพและบริบททางสังคม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ความต้องการของประชาชนในการจัดการศึกษาอิสลาม ตลอดจนการศึกษาปัจจัยที่เอื้อและเป็นอุปสรรคต่อการจัดการศึกษาอิสลาม เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต และจิตวิญญาณความเป็นมุสลิม ให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีทั้งโลกนี้และโลกหน้า ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของคนมุสลิม ผู้วิจัยคาดหวังว่าผลที่ได้รับจากการศึกษาครั้งนี้ จะเป็นแนวทางที่ก่อให้เกิดการจัดการศึกษาอิสลามขึ้นชุมชนมุสลิมเกาะบูโหลน จังหวัดสตูล และเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่การปฏิบัติและสานต่อจากหน่วยงาน ประชาชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาบริบทสังคมของชุมชนมุสลิมเกาะบูโหลน จังหวัดสตูล
2. ศึกษาระดับความต้องการในการจัดการศึกษาอิสลามของประชาชนในชุมชนมุสลิมเกาะบูโหลน จังหวัดสตูล
3. ประมวลแนวทางในการจัดการการศึกษาอิสลามของชุมชนมุสลิมบ้านเกาะบูโหลน จังหวัดสตูล

1.3 คำถามวิจัย

1. บริบทสังคมของชุมชนมุสลิมหมู่เกาะบูโหลน จังหวัดสตูล เป็นอย่างไร
2. ระดับความต้องการของประชาชนในการจัดการการศึกษาอิสลามอยู่ในระดับใดบ้าง
3. แนวทางในการจัดการการศึกษาอิสลาม ในชุมชนมุสลิมบ้านเกาะบูโหลน จังหวัดสตูล เป็นอย่างไร

1.4 ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้

- 1.4.1 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา คือพื้นที่ชุมชนมุสลิมบ้านเกาะบูโหลน หมู่ที่ 3 ตำบลปากน้ำ อำเภอละงู จังหวัดสตูล อันประกอบด้วยเกาะบูโหลนคอนและเกาะบูโหลนเล ตั้งอยู่ใน

ทะเลอันดามัน เขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเกตรา กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช ห่างจากแผ่นดินใหญ่ประมาณ 22 กิโลเมตร ประชาชนไม่มีเอกสารสิทธิ์ในการถือครองที่ดิน ขาดการติดต่อและการคมนาคมที่สะดวก

1.4.2 ขอบเขตเนื้อหาการศึกษา มุ่งศึกษา บริบททางสังคม ซึ่งประกอบด้วยสภาพแวดล้อมทางสังคมในชุมชนมุสลิมเกาะบุโหลน จังหวัดสตูล ซึ่งประกอบด้วยสภาพการเป็นอยู่ ลักษณะภูมิประเทศและการตั้งบ้านเรือน โครงการสร้างการปกครอง โครงการสร้างประชากร สถานที่สำคัญ การเชื่อมโยงระหว่างตระกูลต่างๆ สภาพการจัดการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรมความเชื่อและพิธีกรรม ความต้องการในการจัดการศึกษาอิสลาม และแนวทางในการจัดการศึกษาอิสลาม โดยขอบเขตเนื้อหาดังกล่าวจะสอดคล้องกับระยะเวลาที่ผู้ศึกษาได้ใช้ศึกษา

1.4.3 ขอบเขตระยะเวลาการศึกษา จะย้อนไปถึงปี พ.ศ. 2452 เท่านั้น ซึ่งจะทำให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาในการก่อตั้งชุมชน เรื่องราวและสภาพต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ซึ่งมีผลต่อการนำมาศึกษาแนวทางในการจัดการศึกษาอิสลาม

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การจัดการศึกษาอิสลาม หมายถึง การจัดการศึกษาอิสลามในระบบ การจัดการศึกษาอิสลามนอกระบบ และการจัดการศึกษาอิสลามตามอัยยาศัย
2. ชุมชนมุสลิมเกาะบุโหลน หมายถึง ขอบเขตพื้นที่ที่เป็นเกาะตั้งอยู่ในมหาสมุทรอินเดีย ทะเลอันดามัน ประกอบด้วยเกาะทั้งหมดจำนวน 8 เกาะ มีประชากรอาศัยอยู่ 2 เกาะ คือ เกาะบุโหลนดอน และเกาะบุโหลนเล ห่างจากแผ่นดินใหญ่ประมาณ 22 กิโลเมตร นับถือศาสนาอิสลามเป็นส่วนใหญ่ มีอาณาเขตปกครองอยู่ใน อำเภอละงู จังหวัดสตูล
3. บริบททางสังคม หมายถึง สภาพแวดล้อมทางสังคมในชุมชนมุสลิมเกาะบุโหลน จังหวัดสตูล ซึ่งประกอบด้วยสภาพการเป็นอยู่ ลักษณะภูมิประเทศและการตั้งบ้านเรือน โครงการสร้างการปกครองประชากรและสถานภาพทางสังคม ศาสนาวัฒนธรรมและพิธีกรรม สถานที่สำคัญ สภาพทางสังคม บทบาทและความสัมพันธ์ของแต่ละตระกูล การประกอบอาชีพ รายได้และหนี้สิน สภาพการจัดการศึกษา ปัจจัยที่เอื้ออำนวยและอุปสรรคในการจัดการศึกษาอิสลาม ซึ่งบริบทเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องและมีผลต่อการเสนอแนวทางในการจัดการศึกษาอิสลาม
4. ความต้องการ หมายถึง ความคิดเห็นหรือความประสงค์ของประชาชนในชุมชนมุสลิมเกาะบุโหลน ที่คาดหวังจะให้มีการจัดการศึกษาอิสลามขึ้นซึ่งประกอบด้วย ด้านต่าง ๆ ดังนี้

4.1 ด้านการศึกษาอิสลามในระบบ หมายถึง การจัดการศึกษาในโรงเรียนรัฐที่มีการสอนวิชาอิสลามศึกษาแบบพื้นฐานทั่วไปและแบบเข้ม มีการสอนในระดับชั้นปฐมวัยทั้งที่มีการบูรณาการอิสลามศึกษาและไม่มี การจัดการศึกษาอิสลามแบบโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญ ประเภทสอนศาสนา รวมทั้งมีการจัดการศึกษาอิสลามแบบโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญที่บูรณาการอิสลาม

4.2. ด้านการศึกษาอิสลามนอกระบบ หมายถึง การจัดการศึกษาอิสลามแบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.)ที่มีการกำหนดเวลาเรียนร่วมกันระหว่างครูผู้สอนและนักเรียน การจัดการศึกษาอิสลามแบบโรงเรียนตาดีกาหรือคุรุสัมพันธ์ ร่วมทั้งการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบสถาบันการศึกษาปอเนาะ

4.3. ด้านการศึกษาอิสลามตามอัธยาศัย หมายถึง การเรียนการสอนอัลกุรอานสำหรับเด็กและผู้ใหญ่ การท่องจำอัลกุรอาน การเรียนการสอนกิตาบ การเรียนการสอนฟิรฎูอีนสำหรับผู้ใหญ่ (การศึกษาอิสลามขั้นพื้นฐาน) การสอนศาสนาโดยโต๊ะครูที่มีสยิดหรือมีการบรรยายในเทศกาลต่างๆ การศึกษาผ่านหนังสือ การใช้สื่อทีวี จานดาวเทียม อินเทอร์เน็ต แผ่นพับ ร่วมทั้งการศึกษาอิสลามโดยผ่านเสียงตามสาย และการเรียนการสอนบูรณาการศาสตร์อิสลามที่สอดคล้องกับการประกอบอาชีพ

5. แนวทาง หมายถึง ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่จะก่อให้เกิดการจัดการการศึกษาอิสลามในเกาะบาหลีบรรลุผล